

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ф.н. Димитър Веселинов Димитров,

Факултет по класически и нови филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ за дисертационния труд на Соня Хмаяк Мекенян на тема „Категорията таксис в съвременния френски и български език“ с научен ръководител проф. д.ф.н. Вера Тервел Маровска, за присъждане на образователната и научна степен 'доктор' в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление: 2.1. Филология; Докторска програма: Романски езици (Съвременен френски език)

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-3471 от 14.07.2017 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Категорията таксис в съвременния френски и български език“ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; Професионално направление 2.1. Филология (докторска програма „Романски езици: съвременен френски език“). Автор на депозирания за рецензиране дисертационен труд е Соня Хмаяк Мекенян – докторант на самостоятелна подготовка към катедра Романистика и германистика при Филологически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ с научен ръководител проф. д.ф.н. Вера Тервел Маровска от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от гл. ас. Соня Хмаяк Мекенян комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на Пловдивския университет и съдържа задължителните за провеждане на процедурата документи. В композиционно отношение дисертационният труд е разработен в обем от 234 стандартни страници и включва увод, четиринадесет глави, заключение и изводи, библиография, списък на екскерпираните източници. Авторката е използвала 129 литературни източника, от които 37 на кирилица, 87 на латиница и 5 интернет ресурса. Резултатите от

изследванията са апробирани от три научни форума, а и в процеса на работата със студентите, на които води упражненията по морфосинтаксис и конструктивна лексика. Докторантката е приложила 3 броя публикации по темата на дисертацията.

2. Кратки биографични данни за докторантката

Гл. ас. Соня Мекенян е завършила средното си образование през 1974 в гимназия с преподаване на френски език „Ромен Ролан“, гр. Стара Загора. Същата година е приета в специалността Френски и български език на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, където през 1979 г. придобива квалификация магистър (специалист по френска филология и преподавател в средните училища, втора специалност – българска филология). Докторантката започва своята професионална педагогическа дейност през 1977 год. като учител по френски език в техникума по механизация на селското стопанство „Горан Йонов“ – град Септември. Работи по заместване в техникума по облекло „Ана Май“ – град Пловдив. През периода 1983-1986 е хоноруван преподавател по практически френски език на неспециалисти в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. След успешно издържан изпит по морфосинтаксис и практически френски език към Катедрата по романистика на СУ „Климент Охридски“ е назначена на длъжността редовен преподавател по френски език към Катедрата по чужди езици на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. От месец октомври 1986 до месец май 1991 преподава френски език на неспециалисти. През периода 1991-2016 е последователно асистент и главен асистент по съвременен френски език в Катедрата по романистика и германистика към Филологически факултет езици на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и професионалните ѝ занимания и научни изследвания са насочени в областта на лексикологията, семантиката, морфосинтаксиса и съпоставителното езикознание. Богатият ѝ опит и умения са придобити по време на дългогодишната ѝ практика като преподавател и чрез обучение в чужбина. Специализирала е в университета Париж IV (1989), Париж X (1990-1991), Синая (1998), Париж VIII (2012; 2013). Зачислена е в докторантура на самостоятелна подготовка на 27/10/2015 год. с тема „Категорията таксис в съвременния френски и български език“ и научен ръководител проф. д.ф.н. Вера Тервел Маровска.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Налице е едно завършено изследване със специфична структура, което се отличава с актуалност и притежава конкретни теоретико-практически приноси елементи. То е посветено на важен лингвистичен проблем (категорията таксис), разглеждан с оглед на съпоставянето на френската и българската темпорални системи. Категорията таксис е една от малкото категории, при които датата на въвеждането на термина, с който се обозначава, е ясно фиксирана през 1957 година от Роман Якобсон и е обект на оригинална интерпретация от проф. Иван Куцаров и проф. Вера Маровска. Приветствам развитието на тази изследователска традиция в Пловдивския университет, която свидетелства за приемственост в методологията и стремеж да изграждане на съответна школа. Според мен настоящият труд е операционализиране именно на модела за таксиса, лансиран от проф. Иван Куцаров и проф. Вера Маровска, през съпоставителната френско-българска изследователска призма. По същество се прилага един успешно апробиран в славистиката подход към специфичната реалност на френската езикова система, за да се разкрият различните аспекти на функциониране на категорията таксис.

Работата съчетава диахронен и синхронен анализ на категорията таксис. Обобщени са съвременните виждания за категорията като особен акцент е поставен на френските и българските източници. Въпросът, свързан с функционалното подобие и напълно съответстващата му формална симетрия в глаголната морфология на двата съпоставяни аналитични езика, е актуален и значим както в теоретично, така и в научно-приложно отношение. Емпиричният материал обхваща преводни корпуси в двете посоки с цел установяването на йерархични отношения между преводните еквиваленти, степените на еквивалентност, равнопоставеността или неравнопоставеността между тях на различни равнища, за да се постигне по-пълна и прецизна съпоставимост на езиковите структури. В този смисъл категорията таксис е разгледана от автора като универсално явление, служеща за основа за провеждането на различни видове типологични изследвания.

4. Познаване на проблема

Необходимо е да се подчертае, че авторът Соня Мекенян, под сериозното научно ръководство на проф. Вера Маровска, е положила необходимото проучвателно усилие, за да финализира своето изследване върху категорията таксис във френския и българския език и да го представи в дисертационен труд. Тя демонстрира необходимите и достатъчни познания за същността на обекта на изследването си, като успешно представя постиженията на своите колеги от Пловдивския университет. За това свидетелства прегледът на процесите на формиране на различните граматични категории и тяхната съвременна интерпретация, като особен акцент се отделя на пловдивската езиковедска школа. Включването на многобройни примери (с паралелен превод на френски и български език), интерпретационните текстове и направените изводи са коректно формулирани и мотивирани в съзвучие с поставените цели и лансираната работна програма.

5. Методика на изследването

Хипотезата на изследването е коректно определена с оглед на морфологичното изразяване на граматикализираните значения *предходност*, *следходност*, *результативност* и *относителност* (или терминът релатив във френското езикознание) в съвременния френски и български език като материализирани проекции на категорията таксис. Избраната методика на изследване позволява да се постигне поставената цел. Съпоставката между френския и българския език доказва наличието на тази морфологична категория и във френския език. Съпоставителното изследване съчетава семасиологичния и ономасиологичния подход, като анализирани граматикализираните признаци са от формално-семантичен тип.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В композиционно отношение дисертационният труд се състои от увод, четиринадесет глави и заключение. В *увода* докторантката споделя мотивите, насочили я към избора на разработената тема, формулира обекта, целта, основните

задачи, работната хипотеза на изследването, които са адекватни на изследвания проблем. В първата глава са уточнени основните понятия, популярни във френската езиковедска литература, в смисъла, използван в анализа на разработвания проблем. Тук авторката очертава аргументирано методологията на изследването, като акцентира на теоретическата и практическа значимост на труда. Втората глава включва етимологически бележки за зараждането на глаголните понятия и категории в естествените езици. Докторантката анализира признака *относителност* като особена ориентация на глаголното съдържание към момент в миналото). Диахронният развой на понятието таксис е проследен по сравнително-историческата граматика на Грасери. Третата глава е посветена на *традиционните интерпретации на българската глаголна система* според ориентационните моменти – сегашен и минал. В четвъртата глава са анализирани трите форми на номинатива (инфинитив, отглаголни съществителни и причастия), имащи видов характер. В пета глава е представена морфологичната категория *време на глагола* с формално-семантичната опозиция *разновременност* ~ *неразновременност* и грамемите *минало*, *сегашно* и *бъдеще време*. В шеста глава докторантката доказва, че във френския, както и в българския език граматикализираното значение *результативност* изгражда морфологичната категория на перфекта (вид на действието), основаваща се на отношение между действие и резултат от действие в един и същ ориентационен момент. В седма глава е направен задълбочен анализ на морфологичната категория таксис с формално-семантична привативна опозиция *относителност* ~ *неотносителност*, като посоката на анализ на граматичните форми е от френския към българския език, преводът е буквален и художествен, за да се открие по-ясно общото и различното в предикативните структури в съпоставителен план. В осма глава са разгледани особеностите на *съвременния плусквамперфект във френския и българския език* в рамките на таксисната и на резултативната грамема. Девета глава е посветена на глаголните форми за *следходност*. В десета глава се анализира статутът на темпоралната грамема футурум и таксисната грамема футурум претерити, като са направени съответните паралели с императивната, инфинитивната форма и сегашно време. В последната глава са разгледани предикативните структури, образувани от

полуспомагателни фазови глаголи и инфинитивна форма, и отношението им към формално-семантичната опозиция *относителност* ~ *неотносителност*.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научните приноси на дисертационното изследване могат да се определят като теоретико-приложни по характер. Приносните моменти са коректно оформени в дисертационния труд. Необходимо е при евентуално издаване на труда да се прокара по-ясна граница между констатитивните изводи и обективизираните приносни моменти. Прецизиран е терминологичният апарат, свързан с категориите време, категорията на перфекта и таксис в двата изследвани аналитични езика. Изграден е корпус от илюстративен материал, преведен на български език, за представяне на различните проявления на категорията таксис във френския език, който може успешно да бъде използван за организация на обучението в практическите занятия на студенти от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Докторантката е приложила три броя публикации в научни сборници. Характерът на публикациите съответства напълно на изискванията на Пловдивския университет и по-специално на Филологическия факултет за публична защита на дисертационния труд и в голяма степен отразява същността и постигнатите резултати в дисертационното изследване.

Отбелязани са приносните моменти, които според мен имат пряко отношение към изграждане на съвременна система от упражнения в областта на морфосинтаксиса поне за студентите от Пловдивския университет. Авторефератът точно пресъздава основните моменти на дисертационния труд и съответства на темата на дисертацията.

8. Критични забележки и препоръки

Критиките ми са във формален аспект и те не засягат същността на разработката, поради което не изискват реструктуриране на труда. Констативните по време на вътрешната защита несъответствия между библиографията и цитираните автори са отстранени. Хипотезата на изследването е

експлицирана, като авторката е прецизирала текста, свързан с конкретното посочване на използваната методология.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на Пловдивския университет за приложение на ЗРАСРБ. Дисертационният труд показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’* на Соня Мекенян в област на висше образование: 2.Хуманитарни науки, Професионално направление: 2.1. Филология, Докторска програма: Романски езици (Съвременен френски език).

01.10.2016 г.

Рецензент:

(проф.д.ф.н. Димитър Веселинов)